

Teresa Gumuła

"Dzieje kształtowania się polskich instytucji oświatowych", pod red. Edwarda Alfreda Mierzwy, Piotrków Trybunalski 2002 : [recenzja]

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 14,
365-366

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teresa Gumuła

**DZIEJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ POLSKICH INSTYTUCJI
OŚWIATOWYCH, POD RED. EDWARDA ALFREDA MIERZWY,
PIOTRKÓW TRYBUNALSKI 2002, 350 S.**

Dobrym obyczajem towarzyszącym organizowaniu konferencji naukowych w ostatnich latach stało się przygotowywanie i ogłaszanie drukiem publikacji będących zbiorem referatów i komunikatów przygotowywanych przez potencjalnych uczestników obrad. Tak więc tom materiałów zatytułowany *Dzieje kształtowania się polskich instytucji oświatowych* to praca zbiorowa, która ukazała się w przededniu obrad odbywających się w Piotrkowie Trybunalskim dla uczczenia dwudziestolecia działalności w tym mieście Filii Akademii Świętokrzyskiej im. J. Kochanowskiego w Kielcach. Niezwykle inspirujący do podejmowania wielokierunkowych dociekań badawczych temat konferencji zachęcił autorów do zaprezentowania bardzo różnorodnej problematyki z zakresu historii oświaty i wychowania.

Jak słusznie zauważył w syntetycznym wstępie Edward Alfred Mierzwa, dzieje polskiej oświaty miały już wielu znakomitych badaczy. Niemniej równie dużo problemów czeka na swoje opracowanie. Jak można wnioskować z treści prezentowanego tomu, najwięcej autorów podejmuje kwestie związane z historią instytucji oświatowych, które funkcjonowały w drugiej połowie XIX wieku, w okresie II wojny światowej oraz w pierwszych dziesięcioleciach po jej zakończeniu. Obszerny, bo liczący 350 stron zbiór prac otwiera artykuł redaktora naukowego tej książki, *Rys historyczny polskich instytucji oświatowych przed XVII wiekiem*.

W sposób syntetyczny, a jednocześnie wyraźnie akcentujący rolę szkolnictwa kościelnego w średniowieczu, rozwój szkół humanistycznych w XVI i XVII wieku, w tym szkolnictwa różnowierczego, a także eksponując chlubną tradycję naszych Akademii (od Akademii Krakowskiej, przez Wileńską oraz Zamojską) autor wykazuje społeczną i kulturotwórczą rolę instytucji oświatowych. Materiał ten kończy bogaty wykaz literatury, zawierający zarówno bardziej znane, jak i mniej wykorzystane dotychczas pozycje źródłowe oraz opracowania.

Kolejne prace zamieszczone w recenzowanej książce mają charakter syntetyczny. Do nich należy artykuł Romana Pelczara *Kolegia szlacheckie (collegia nobilia) i ich rola w oświacie Rzeczypospolitej XVIII wieku*; Krystyny Wróbel-Lipowej *Działalność wydawnicza Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1803–1832*; Anny Łysiak *Organizacja i funkcjonowanie Gimnazjum w Krzemieńcu we wspomnieniach i relacjach pamiętnikarskich*; Stanisława Majewskiego *Organizacja szkolnictwa średniego ogólnokształcącego w województwie kieleckim 1944–1975*; czy Marka Syrnyka *Szkolnictwo ukraińskie w Polsce w okresie międzywojennym*. Nie zabrakło też wnikliwych opracowań opartych na analizie niewykorzystywanych dotychczas materiałów źródłowych. Należy do nich zaliczyć pracę Małgorzaty Czapskiej i Barbary Szabat *Kształtowanie się polskich społecznych instytucji oświatowych w guberni kieleckiej na początku XX wieku*; Anny Ritter *Z badań nad siecią rządowego szkolnictwa elementarnego ziemi piotrkowskiej w I połowie XIX wieku*; Mirosławy Bednarzak-Libery *Działalność Towarzystwa Szkoły Ludowej na obszarze monarchii austro-węgierskiej (poza Galicją) w latach 1891–1918*; czy Marka Białokura *Powstanie i działalność Towarzystwa Oświaty Narodowej na Rusi (1904–1909)*.

Warto dodać, że książkę zamyka indeks nazwisk, co znakomicie ułatwia wyszukiwanie szczegółowych informacji.

Lektura tego niewątpliwie interesującego wydawnictwa nasuwa kilka refleksji. Pierwsza z nich to potrzeba podejmowania kolejnych badań historycznooświatowych, zarówno tych wzbogacających, „uzupełniających” niejako już istniejące opracowania, jak i odkrywających nowe, dotychczas nie penetrowane obszary działalności polskich instytucji edukacyjnych. Druga to konieczność sięgania do stosunkowo mało jeszcze wykorzystanych materiałów źródłowych, jak wspomnienia, listy, relacje, sprawozdania urzędowe (np. sejmowe), a także czasopiśmiennictwo krajowe i zagraniczne. Trzecia – to utrzymanie należytej rangi i roli kształcenia historycznooświatowego w programach i praktyce kształcenia kandydatów na nauczycieli. Stworzy to szansę na ukształtowanie postaw patriotyczno-obywatelskich oraz zdobycie minimum świadomości historycznej przez studentów.